

(J. J. J.)

Podplukovník František URBAN

* 16. září 1902

† (?) 1975

Slovenské národní povstání nejsou jen bojové akce, útoky a ústupy, ale i množství konkrétních lidských osudů. Jedním z těch, kteří už v jeho průběhu byli svrhnuti z pozice hrdinů do úlohy „zrádce“, byl i pplk. František Urban, jeden z necelé desítky důstojníků generálního štábu slovenské armády a jeden z mála vyšších důstojníků české národnosti v ní.

František URBAN se narodil 16. září 1902 v Litovli, okres Olomouc. Ve dvaceti letech nastoupil vojenskou základní službu u pěšího pluku č. 3 Jana Žižky z Trocnova do Kroměříže. Dne 3. října 1922, tři dny po prezentaci, byl odeslán do Vojenské akademie v Hranicích na Moravě, kterou ukončil v hodnosti poručíka pěchoty. Po absolvování aplikační školy pro pěchotu v Milovicích sloužil čtyři roky jako velitel čtyř pěšího pluku č. 43 v Brně. Koncem září 1929 byl odvelen k pěšímu pluku č. 26 do Krupiny, kde zastával nejprve funkci velitele čtyř druhého praporu, a později druhého pobočnicka velitele pluku. V roce 1932 byl přijat na Vysokou školu válečnou do Prahy a po jejím ukončení určen 15. září 1935 přednostou 2. oddělení velitelství 11. divize v Košicích. O rok později byl po reorganizaci čs. armády přeložen v hodnosti kapitána do skupiny

důstojníků generálního štábu a ustanoven přednostou 2. oddělení VI. sboru.

Rozbití Československa v březnu 1939 zastihlo škpt. F. Urbana ve Spišské Nové Vsi, kde bylo velitelství VI. sboru evakuované po obsazení Košic maďarským vojskem. Z osobních pohnutek a rodinných důvodů (v roce 1935 se oženil s Elenou Pázmanovou) se rozhodl zůstat ve slovenské armádě. V květnu 1939 byl odvelen na velitelství 2. divize (od r. 1940 velitelství pozemního vojska) do Banské Bystrice, kde pracoval ve funkci přednosty operačního oddělení.

Pplk. F. Urban už v průběhu roku 1940 navázal spojení s banskobystrickými odbojovými pracovníky – Viliamem Paulínym, ředitelem Slovenské národní banky, Pavlem Hroncem, evangelickým farářem, MUDr. Danielelem Petelenem, ředitelem místní státní nemocnice a dalšími. Jejich prostřednictvím se spolu s pplk. MUDr. Mikulášem Ferjenčíkem stal členem odbojové skupiny MUDr. Vavra Šrobára, bývalého čs. ministra a známého prvorepublikového agrárního politika. Skupině odevzdával zprávy vojenského charakteru, které Šrobár posílal kurýrem čs. vládě do Londýna. V roce 1942 začal F. Urban pracovat na prvním plánu (tzv. tajné instrukci) povstání na Slovensku, založeném na čtyřech alternativách.

V prosinci 1941 odešel na východní frontu, kde do února 1942 střídal ve funkci náčelníka štábu tzv. zajišťovací divize pplk. Karola Pekníka. Po návratu mu byl pro nedostatečné plnění úkolů odňata hodnost důstojníka generálního štábu, snížen plat a současně byl dočasně přeřazen do funkce důstojníka konceptní služby na velitelství pozemního vojska.

Nadále však pracoval v Šrobárově skupině a pokračoval v přípravě plánu povstání, přestože v jarních měsících roku 1943 byl pplk. Deziderem Kišsem vyzván k přechodu do skupiny mladších agrárníků Jána Ursínyho. Urbanova tajná instrukce povstání na Slovensku nebyla však pozdějším ilegálním vojenským ústředím akceptována.

Po výměně velitele pozemního vojska v Banské Bystrici k 1. lednu 1944 byl pplk. F. Urban o sedm dní později odvelen do funkce profesora obecné a pěchotní taktiky na Vysokou školu vojenskou do Bratislavy. V květnu 1944 byl ustanoven zástupcem náčelníka štábu 2. východoslovenské divize v Prešově. Tím došlo k přerušení jeho členství v Šrobárově skupině a přestal mít také i vliv na důstojnictvo v Banské Bystrici.

V Prešově pplk. F. Urban navázal spojení s Pavlem Neckárem, tajemníkem biskupského úřadu evangelických církví, a jeho odbojovou skupinou. Spolu s Neckárem koordinoval odboj na Prešovsku, i když sám nebyl pověřen tajným vojenským ústředím žádným konkrétním úkolem. Možná právě proto se netajil výhradami a nedůvěrou vůči plk. Viliamu Talskému, zástupci velitele divize a pověřenci vojenského ústředí pro přípravu 2. východoslovenské divize na boj s německou armádou.

Divize svou klíčovou roli – otevřít karpatské průsmyky spojenecké Rudé armádě – nezvládla a ve dnech 31. srpna až 1. září 1944 byla odzbrojena. Až v den zahájení odzbrojovací akce (Kartoffelernte) obdržel pplk. F. Urban od gen. Jána Goliana, velitele povstání, první rozkazy. Ani jeden z nich však už nemohl vyplnit. Před zajetím se zachránil útekem.

Pplk. F. Urban se 3. září 1944 dostal v oblasti Bardejova k jednotce partyzánského svazku Alexandr Něvský, kterému velel důstojník Rudé armády V. A. Karasiov. Společně s desítkami dalších slovenských vojáků postupoval v její sestavě k Banské Bystrici.

Kolem 20. září se jednotka přesunula do prostoru Kordík (u Banské Bystrice), kde velitel svazku pplk. Urbanovi oznámil, že po prověření jeho osoby obdržel rozkaz z Moskvy dopravit jej k zahraniční armádě generála Svobody. Pplk. Urban, jako důstojník čs. armády, tento rozkaz uposlechl a 25. září 1944 odletěl z povstaleckého letiště Tri Duby do Moskvy.

Okamžitě po přistání byl však zatčen sovětskou tajnou službou (NKVD). Po dvouletém vyšetřování byl obviněn ze spolupráce s Němci a bez soudu deportován na Sibiř, kde v táboře nucených prací prožil pět let. V červenci 1951 byl bez jakéhokoliv vysvětlení převezen přes Krasnojarsk a Moskvu do Užhorodu, kde byl odevzdán čs. vojenským orgánům.

Na konci srpna 1951 se vyčerpaný a morálně ponížený vrátil domů. V září 1960 byl tribunálem moskevského vojenského okruhu plně rehabilitován a čs. MNO mu uznalo hodnost pplk. v záloze.

Do armády se už nevrátil. Od června 1952 až do své smrti pracoval, zpravidla jako dispečer dopravy, v různých stavebních podnicích na středním Slovensku.

PhDr. Zlatica Zudová-Lešková, CSc.